

Телькі В.С.
*студент філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

КОНЦЕПТ «DEEP STATE» У СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ

Із 2016 року в інформаційному просторі провідних країн світу, зокрема Сполучених Штатів Америки, все більшої популярності набуває термін «deep state» (глибинна держава), під яким розуміються неpubлічні суб'єкти політики, які здатні безпосередньо впливати на політичний процес. У США цей термін неодноразово згадувався президентом Дональдом Трампом і його найближчим оточенням у контексті неодноразових випадків витоку компрометуючої адміністрацію президента інформації. Зокрема, у вересні 2018 року в газеті The New York Times була опублікована анонімна стаття «Я є частиною спротиву в адміністрації Трампа», в якій один із членів адміністрації президента США різко критикував зовнішню політику Дональда Трампа, зокрема в напрямку Росії. Згадки про «глибинну державу» в США вже стали причиною серйозної політичної дискусії в цій країні щодо вірогідності її існування. Можна стверджувати, що незважаючи на те, що поняття «deep state» поки що не закріплене в якості політологічної категорії, воно вже стало невід'ємною рисою функціонування політичної системи не тільки США, а й ряду інших країн. Тому дослідження концепції «deep state» є актуальним і необхідним в рамках політичної науки

Концепт «deep state» (глибинна держава) з'явився зовсім недавно, не встигнувши закріпитися як політологічна категорія. Однак, з точки зору case studies говорити про нього однозначно має сенс. Цій концепції увага приділялася в численних публікаціях Марка Амбіндера, Девіда У. Брауна, Джерома Корсі, Пітера Дейла Скотта, Майка Лофгрена, Кевіна

Шиппа, Майкла Томаскі та Майкла Вольфа.

Наразі, характерною рисою досліджень концепції «глибинна держава» є незначна кількість наукових публікацій із цієї теми навіть у зарубіжних виданнях. Серед них варто виокремити праці «Прихована держава» професора Джейсона Ройс Ліндсі, статті Джина Койла в журналі «The Hill Magazine» та публікації Джона Д. Майклса в часописі Foreign Affairs. .

Сучасна концепція глибинної держави пов'язана з Туреччиною, де в 1923 році Мустафа Кемаль Ататюрк створив таємну мережу військових, оперативників спецслужб, великого бізнесу та нової на той момент світської бюрократії для захисту новоствореної республіки. Колишній працівник Агентства національної безпеки США Едвард Сноуден використовував термін «deep state» для визначення впливу державних службовців на виборних посадових осіб: "глибинна держава - це не тільки розвідувальні органи, це дійсно спосіб реалізації влади бюрократії, яка знаходиться на потужних посадах і перебуває на них доволі тривалий час, переважаючи за цим критерієм як президентів, так і цілі парламенти. Таким чином вони накопичують достатньо ресурсів для впливу на виборних посадових осіб і виборні представницькі органи влади»[1].

У 1970-х роках колишні високопоставлені чиновники Радянського Союзу, після переходу на Захід, публічно заявляли, що радянський Комітет державної безпеки діяв як «глибинна держава», яка фактично контролювала Комуністичну партію і, відповідно, радянський уряд. Іон Міхай Пачепа, колишній генерал у комуністичній Румунії, який втік до Сполучених Штатів у 1978 році, у 2006 році заявляв: "У Радянському Союзі КДБ був державою в державі" [1]. За словами Пачепа «тепер колишні офіцери КДБ керують державою. Вони володіють 6 тисячами ядерних боеголовок, які КДБ контролював з 1950-х років, і тепер вони також контролюють стратегічну нафтову промисловість, що була ренаціоналізована президентом Путіним на початку 21 століття» [1].

В той час як у США тривають дискусії щодо самого факту існування там «deep state», в ряді країн «глибинна держава» стала повноцінним атрибутом політичної системи. Наприклад, у Туреччині до «глибинної держави» апелювали політичні діячі, які виправдано побоювалися її деструктивних дій щодо їхнього правління. Президент Турецької Республіки Реджеп Таїп Ердоган побудував політичну кар'єру, спрямувавши громадський гнів на історичну турецьку «deep state». По-перше, він і його союзники поступово послабили вплив військових через низку сфабрикованих судових процесів наприкінці 2000-х років. [2].

У Сполучених Штатах під терміном "глибинна держава" розуміють наявність навмисних зусиль певних федеральних урядових службовців або інших осіб для таємного маніпулювання або контролю уряду без урахування політики Конгресу або Президента Сполучених Штатів. У праці «Прихована держава» професор Джейсон Ройс Ліндсі стверджує, що навіть без конспіративного порядку денного термін «глибинна держава» є корисним для розуміння аспектів реалізації національної безпеки в розвинених країнах, зокрема в Сполучених Штатах. Після багатих на події президентських виборів 2016 року президент Дональд Трамп і його прихильники висловлювали думку, що деякі неназвані чиновники виконавчої влади та офіцери розвідки таємно діяли як «deep state» для блокування його політики та законодавчої програми, публікуючи інформацію, яка компрометувала діючу президентську адміністрацію. Президент Трамп і головний стратег Білого дому Стів Беннон паралельно з ультраконсервативними новинами Breitbart, стверджували, що колишній президент Обама організував атаку бюрократії на адміністрацію Трампа.

Нинішні та колишні представники американської розвідки розділяються з приводу питання про існування «глибинної держави», що таємно та цілеспрямовано працює на

дестабілізацію адміністрації Дональда Трампа. У статті від 5 червня 2017 року, опублікованій у журналі The Hill Magazine, відставний ветеран ЦРУ, агент польових операцій Джин Койл, заявив, що, хоча він сумнівається в існуванні "орди державних чиновників", що діють як «deep state», він вважає виправданими скарги адміністрації 45-го президента на велику кількість компрометуючих інформаційних витоків проти неї. Американський політолог Боб Джессоп у праці «Держава: минуле, сьогодення, майбутнє» спробував розширити поняття «deep state» в контексті внутрішньої політики США. Він зазначає подібність наступних трьох конструкцій:

1. «Глибинна держава» - гібридне об'єднання елементів уряду та фінансових потоків вищого рівня та промисловості, які здатні ефективно управляти державою без апелювання до прийнятих через формальний політичний процес рішень.

2. "Dark State" («темна держава») - "мережі чиновників, приватних фірм, засобів масової інформації, аналітичних центрів, фондів, громадських організацій, груп інтересів та інших сил, які займаються потребами капіталу, а не повсякденного життя", ці мережі "приховані від громадськості"[2].

3. "Четверта гілка" уряду США, що складається зі все більш неперевіреного і невідповідного центру, що працює за завісою секретності [2].

У праці «Прихована держава» професор Джейсон Ройс Ліндсі стверджує, що навіть без конспіративного порядку денного термін «глибинна держава» є корисним для розуміння аспектів реалізації національної безпеки в розвинених країнах, зокрема в Сполучених Штатах. Ліндсі пише, що глибинна держава має за основу секретні служби безпеки та розвідки, тобто області, де секретність є джерелом влади. Альфред У. Маккой стверджує, що збільшення повноважень розвідувальних органів США після терактів 11 вересня 2001 року створили "четверту гілку уряду США", яка "у багатьох аспектах

автономна від виконавчої влади " [3].

Проблематика глибинної держави стає актуальною в Російській Федерації. На початку лютого 2019 року радник президента РФ Владислав Сурков опублікував статтю, присвячену «deep state» в цій країні. Метою статті передусім була легітимізація тривалого правління Володимира Путіна на посаді президента. Сурков протиставляє «глибинній державі» коаліцію «вождя» з «глибинним народом». Остання ідея зовсім не нова. На думку Суркова, Росія підключається до глобального тренду, який полягає в активізації конфлікту між «deep state» і всенародно обраним лідером. Пояснюється це тим, що рейтинг Путіна починає безпосередньо залежати не від економічних і політичних успіхів країни, але саме від хоча б медійного задоволення запиту на соціальну справедливість [5].

Таким чином, хоча концепт «deep state» і не встиг закріпитися в якості політологічної категорії, він однозначно стає все більш актуальним для політичного порядку денного в багатьох країнах світу. З'явившись в якості вузького поняття, що характеризувало особливості політичної системи Туреччини в 20 столітті, концепція «глибинної держави» значно розширила свій зміст в 21 столітті. Наразі є підстави виокремити щонайменше три основні типи «deep state», характерні для різних країн світу: відносну децентралізовану групу державних службовців, військових, оперативників розвідувальних служб, представників великого бізнесу в США; фактичний союз спецслужб (ФСБ, ГРУ) та власників нафтогазової промисловості в РФ за значного превалювання перших в керівництві держави; «глибинна держава» турецького типу, основою якої є значний вплив збройних сил на політичну та економічну системи держави.

Список використаних джерел:

1. Crowly M. The Deep State Is Real [електронний ресурс] /

Michael Crowley. - Режим доступа:

<https://www.politico.com/magazine/story/2017/09/05/deep-state-real-cia-fbi-intelligence-215537> (Дата посещения: 20.02.2019)

2. Eisenhower D. Farewell Address to the Nation

[электронный ресурс] / Dwight Eisenhower. - Режим доступа: <http://mcadams.posc.mu.edu/ike.htm> (Дата посещения: 23.02.2019)

3. Friedman G. The Deep State Is A Very Real Thing

[электронный ресурс] / Friedman George. - Режим доступа: https://www.huffingtonpost.com/entry/the-deep-state_us_58c94a64e4b01d0d473bcfa3 (Дата посещения: 24.02.2019)

4. Smith J. M. Vote all you want. The secret government

won't change [электронный ресурс] / Smith Jordan Michael. - Режим доступа: <https://www.bostonglobe.com/ideas/2014/10/18/vote-all-you-want-the-secret-government-won-change/jVSkXrENQlu8vNcBfMn9sL/story.html> (Дата посещения: 26.02.2019)

5. Сурков В. Ю. Долгое государство Путина [электронный

ресурс] / Владислав Сурков. - Режим доступа: http://www.ng.ru/ideas/2019-02-11/5_7503_surkov.html (Дата посещения: 19.02.2019).